

DEDE KORKUT KİTABI'NIN YABANCI DİLLERE ÇEVİRİLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

An Evaluation on the Translations of the Book of Dede Korkut to Foreign Languages

Hande DEVRİM KÜÇÜKEBE*

ÖZ

Türk edebiyatının başyapıtlarından, dünya edebiyatının da en önemli destani eserlerinden olan Dede Korkut Kitabı; edebiyat, dil bilimi, tarih, antropoloji ve halk bilimi açısından bir hazine niteliğindedir. Bu nedendir ki Heinrich Friedrich von Diez'in (1751-1817) 1815 yılında Dede Korkut Kitabı'ndaki Tepegöz hikâyesini Almanca'ya çevirip yayımlamasının ardından geçen iki yüz yılda Dede Korkut Kitabı dünya çapında pek çok bilim insanının üzerinde çalıştığı bir eser olmuştur. Uluslararası kültür, edebiyat, sanat ve bilim dünyasında Dede Korkut Kitabı'na gösterilen bu ilgi, kitabın Almanca, Estonca, Farsça, Flemenkçe, Fransızca, İngilizce, İtalyanca, Japonca, Letonca, Litvanca, Macarca, Portekizce, Rumence, Rusça ve Sırpça'ya çevrilmesini sağlamıştır. Bu çeviriler sayesinde kitap, pek çok farklı ulusun okurlarına ulaşmış belki de onların Türk kültürü ve edebî zevki ile ilk kez tanışmasını sağlamıştır. Ayrıca söz konusu yayınlara çoğunun çeviri metinlerin yanında Dede Korkut Kitabı'nın ortaya çıkışı, dil özellikleri, dünya edebiyatındaki diğer destani eserlerle karşılaştırılması, Dede Korkut'un şahsiyeti, Oğuz Türkleri'nin tarihi ve sosyal yapısı ile ilgili yazıları da içermesi onlara Dede Korkut çalışmaları içerisinde birer kaynak kitap olma özelliği kazandırmıştır. Bu kitaplar, yayımlandıkları ülkede Dede Korkut'un sadece edebî bir eserin çevirisi olarak okurla buluşmasına değil, aynı zamanda akademik çevrelere tanıtılmasına da hizmet etmektedirler. Bu makalede, Dede Korkut Kitabı'nın 15 dilde yapılmış olan 24 adet çevirisinin künyeleri verilerek kısa tanımları yapılmıştır. Sonuç kısmında ise çevirilerin hangi kişi ya da kuruluşların öncülüğünde gerçekleştirildiği; yayınlara için seçilen başlıklarda ise "Dede Korkut Kitabı" ifadesinin ne şekillerde çevrildiği; yayınlara içerikleri hakkında değerlendirmelere yer verilmiş, Dede Korkut Kitabı'nın daha geniş bir alanda tanınmasını sağlama noktasında hangi dillere çevrilmesinin yararlı olacağı konusunda öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Dede Korkut Kitabı, çeviri, Batı dilleri, Doğu dilleri.

ABSTRACT

The Book of Dede Korkut, one of the masterpieces of Turkish literature and the most significant epic works of the world literature is a treasure for the fields of literature, linguistics, history, anthropology and folklore. Therefore, the Book of Dede Korkut has been a literary creation on which many scholars have studied for the past two hundred years since 1815 when Heinrich Friedrich von Diez (1751-1817) translated and published the Cyclops story in German. This particular interest has resulted in the Book of Dede Korkut's being translated into German, Estonian, Persian, Dutch, French, English, Italian, Japanese, Letonian, Lithuanian, Hungarian, Portuguese, Romanian, Russian and Serbian. Owing to these translations, the Book has reached many readers from different nations and maybe they have met Turkish culture and literary taste for the first time. Also, the fact that the translations contain articles on the creation and linguistic qualities of the Book of Dede Korkut and its comparison to other epic works of the World literature; Dede Korkut's personality and also inclusion of history and social structure of the Oghuz Turks make these stories significant resources within Dede Korkut studies. These publications, not only serve the Book of Dede Korkut to meet the readers as the translation of a literary work but also serve for the introduction of the Book to scholarly circles. In this article, the bibliographic information of 24 translations of the Book of Dede Korkut in 15 languages is given and the books are introduced. In the conclusion part, evaluations on the people and institutions who led the translations; how the expression "Dede Korkut Kitabı" was translated in the titles; the contents of the publications have been given and some proposals have been put forward on the future translations that will help the promotion of the Book in a broader area.

Key Words

The Book of Dede Korkut, translation, Western languages, Eastern languages.

* Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuarı Temel Bilimler Bölümü Araştırma Görevlisi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Bilimi Doktora Programı Öğrencisi, İzmir/Türkiye, hande.devrim.kucukebe@ege.edu.tr

Giriş

Dede Korkut Kitabı'nın bugüne dek yapılmış ve yayımlanmış çevirilerinin dökümünü sunmanın ve onları kısaca tanıtmının amaçlandığı bu çalışma kapsamında yapılan taramada, kitabın 15 dilde yapılmış 24 adet çevirisine ulaşılmıştır. Dillerine göre alfabetik olarak, dil grupları içerisinde de kronolojik sırayla ele alınan yayınlar künyeleri verilerek kısaca tanıtılmıştır. Kitabın çevirmeni; çeviriye kaynak teşkil eden metin ya da metinler; varsa kitabın önsöz, giriş, sonsöz ve açıklamalar gibi bölümlerinin içerikleri ve nitelikleri; kitap hakkında yapılmış eleştiriler ve haberler; kitabın Dede Korkut çalışmaları içerisindeki yeri gibi konular tanıtım sırasında özellikle üzerinde durulan hususlar olmuştur. Bu noktada kimi yayınların kendisine erişilemediği için çalışmada, her bir çeviriye hakkında ulaşılabilen bilgilerle doğru orantılı olarak yer verilmiştir. Ayrıca Dede Korkut Kitabı'nın Türk dilleri ve lehçeleri arasında yapılmış olan aktarımları da çalışmada kapsam dışı bırakılmıştır.

1. Almanca

1.1. Von DIEZ, Heinrich Friedrich (1815). “*Depe Ghöz oder der oghuzische Cyklop (Tepe Göz ya da Oğuz Kiklopu)*” *Denkwürdigkeiten von Asien II, Berlin und Halle, In Commission der Halleschen Waisenhaus-Buchhandlung, 1815, s. 399-457.*

Von Diez, Dede Korkut Kitabı üzerindeki ilk çalışmayı “Tepegöz” boyunu Almanca'ya çevirip, Homeros'un Odesası'ndaki Polifem ile karşılaştırarak yapmıştır. Bu çalışma pek çok araştırmacının dikkatinin Dede Kor-

kut Kitabı'na yönelmesine sebebiyet vererek alandaki öncü çalışmalardan olmuştur. Müstakil boyların çevirilerini çalışmanın sınırlılığı dışında tutmuş olmakla birlikte, Dede Korkut Kitabı çalışmaları içerisindeki yeri nedeniyle yalnızca bir boyun çevirisini içermekte olan von Diez'in makalesine burada yer vermeyi uygun gördüm.

1.2. HEIN, Joachim (1958). *Das Buch des Dede Korkut: Ein Nomadenepos aus türkischer Frühzeit* *übersetzer: Joachim Hein (Dede Korkut Kitabı: Bir Erken Dönem Göçebe Türk Destanı çeviren Joachim Hein).* *Zürich: Manesse Verlag.*

Dede Korkut Kitabı'nın ilk Almanca çevirisi olan *Das Buch des Dede Korkut: Ein Nomadenepos aus türkischer Frühzeit* 1958 yılında yayımlanmıştır. Joachim Hein tarafından gerçekleştirilen çeviriye kaynaklık eden metin Kilisli Muallim Rifat'ın Dresden nüshasına dayanan Türkiye'deki ilk yayın olan *Kitâb-ı Dede Korkut alâ lisân-ı tâife-i Oguzân* (1916) olmuştur. Bu eserin yanı sıra Vatikan yazmasından da yararlanılmıştır. Hein, “Giriş” bölümünde eserin edebî değerine vurgu yaparak Dede Korkut Kitabı'nın yalnızca Türk edebiyatında değil dünya edebiyatında da önemli bir yeri olduğunu, bu eşsiz eseri bu nedenle Almanca'ya kazandırmak için yola çıktığını ifade etmektedir. Oğuzlar ve Dede Korkut'un kimliğinden bahsettikten sonra eserin yazmaları hakkında bilgi vermektedir. Gökyay'a göre Hein, manzum kısımların çevirisinde aslına bağlı kalmaya çalışmış ve serbest bir manzum çeviriye başlamıştır (Gökyay 2007:671).

1.3. BİNYAZAR, Adnan (1984). *Dedem Korkut Boy Boyladı: Vier alttürkische Nomadensagen neu erzählt von Adnan Binyazar. Aus dem Türkischen von Hartwig Mau* (Dedem Korkut Boy Boyladı: Dört Eski Türkçe Göçebe Destanı Adnan Binyazar'ın aktarımı ve Hartwig Mau'nun Türkçe'den çevirisi) Berlin: Ararat Verlag.

1984 yılında Adnan Binyazar'ın, Ararat Yayınevi "Zwei Sprachen Texte" (İki Dilli Yayınlar) serisinden yayımlanan kitabındaki Türkçe-Almanca çeviriler Hartwig Mau tarafından yapılmıştır. Schmiede, kendi çevirisinin önsözünde bu yayından bahsederken on iki boyun da çevirildiğini söylese de kitabın başlığındaki "Vier alttürkische Nomadensagen" yani "Dört Eski Türkçe Göçebe Destanı" ifadesi boylardan yalnızca dördünün Almanca'ya çevrildiğini düşündürmektedir. Yayının kendisine ulaşamadığım için bu konuya ne yazık ki henüz açıklık getirebilmiş değilim.

1.4. SCHMIEDE, Hans Peter Ahmed (1995). *Dede Korkut's Buch: Das National epos der Oghusen*, übersetzer: *H.Achmed Schmiede*, *illustrator* (Dede Korkut Kitabı: Oğuzlar'ın Milli Destanı, çevirmen: *H.Achmed Schmiede*, resimleyen: *Lilija Dinere*). Ankara: Schulbuchverlag Anadolu.

1995 yılında Azerbaycan İlimler Akademisi'nden fahri doktora unvanı alan Hans Peter Achmed Schmiede, Dede Korkut Kitabı'nın tam metnini yeniden Almanca'ya çevirmiştir.

Kitabın önsözünü Adnan Binyazar yazmıştır. Schmiede ise Dede Korkut Kitabı'nın daha önceki Almanca

çevirileri hakkında bilgi verdiği "Çeviriye Dair" bölümünü yazmıştır. Çeviriye esas alınan iki metin, Adnan Binyazar ve Mohammed Ali Hoseini'nin neşrleri olmuştur. Ayrıca çevirmen, Ferhad Zeynalov ve Samet Alizade'nin Dresden nüshası üstünde yaptıkları çalışmadan (1988) faydalandığını belirtmektedir.

1.5. BOESCHOTEN, Hendrik (2008). *Das Buch des Dede Korkut: Heldenerzählungen aus dem türkischen Mittelalter*, übersetzer: *Hendrik Boeschoten* (Dede Korkut Kitabı: Ortaçağ Türkçesi Kahramanlık Hikâyeleri, çevirmen: *Hendrik Boeschoten*). Stuttgart: Reclam Bibliothek.

Semih Tezcan ve Hendrik Boeschoten'in hazırladıkları, 2001 yılında Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan Dede Korkut Oğuznameleri ile aynı yıl, aynı yayinevinden çıkan Semih Tezcan'ın hazırladığı *Dede Korkut Oğuznameleri Üzerine Notlar* adlı kitaplar, Dede Korkut Kitabı'nın (Oğuznameler'in) dört farklı dildeki çevirisine kaynaklık etmiştir. Bunlardan birisi de Dede Korkut Kitabı'nın Alman dilindeki üçüncü çevirisidir ve bizzat Hendrik Boeschoten tarafından yapılmıştır.

Almanya Reclam Yayıncılık tarafından basılan kitap Frankfurter Allgemeine Zeitung, Spiegel, NDR Kultur, Ostthüriger Zeitung, Nürnberger Zeitung, Buchkultur ve Das Internationale Buchmagazin gibi yayınlarda ses getirmiştir. Yapılan yorumlarda genel olarak İlyada ve Nibelungenlied ile karşılaştırılan Dede Korkut Kitabı'nın hem Türk kültürünü temsil etmesi hem de dünya edebiyatı açısın-

dan önemi vurgulanmıştır. Editör ve çevirmen Boeschoten'in yorumları ve ekler bölümünün faydaları da ayrıca vurgulanmakla birlikte çeviri, eserdeki mizahi üslubu öne çıkaran canlı, yeni ve eserin kısmen yeniden yaratılmış bir versiyonu olarak nitelendirilmiştir (www.amazon.de, 02.05.2015).

2. Estonca

2.1. PEKKONEN, Annelly. Vidadi MAMEDOV (2008). *Dädä Gorgudi raamat tõlkinud Annelly Pekkonen ja Vidadi Mamedov, eessõna: Andres Herkel, järelsõna: Annelly Pekkonen, illustreerinud Fexred-din Seyfeddinoğlu, kujundanud Merle Moorlat* (Dede Korkut Kitabı çeviri: Annelly Pekkonen, Vidadi Mamedov; önsöz: Andres Herkel; sonsöz: Annelly Pekkonen; tasarım: Merle Moorlat; resimler: Fahreddin Seyfeddinoğlu). Tallinn: Kiil.

Dede Korkut Kitabı'nın Estonca çevirisi Estonya'da yaşayan ve Azeri olan Vidadi Mamedov'a ve Annelly Pekkonen'e aittir. Daha önce Azeri-Eston Sözlüğü'nü hazırlamak için de birlikte çalışan ikili bu çalışmadan sekiz yıl sonra çeviri için bir araya gelmişlerdir. Eston diline yapılan çeviriye eserin mukaddimesi ve on iki boy dâhil edilmiştir. Ayrıca, metindeki toponimler, etnonimler, bazı ifade, deyim ve atasözleri ile ilgili açıklama ve yorumları içeren bir bölüm de çalışmaya eklenmiştir.

Samet Alizade'nin hazırladığı Dede Korkut neşri (1999) çeviriye kaynaklık etmiştir. Arzumanlı'ya göre çevirmenler kitabın aslına sadık kalmaya özen göstermişlerdir. Kitabın önsözünü Avrupa Konseyi İzleme Ko-

mitesi üyesi Andres Herkel yazmıştır. Herkel'in "Böyük Öğuz Salnamesi" şeklinde adlandırdığı önsözde Dede Korkut Kitabı'nın Azerbaycan Türkleri ve diğer Türk halklarının kültür ve edebiyat tarihindeki önemi vurgulanmıştır. Çevirmenlerden Annelly Pekkonen kitaba müstakil bir çalışma niteliği taşıyan bir sonsöz yazmıştır. Kitap hakkında daha önce yapılmış çeviriler ve çalışmalar ile kitabın teşekkülü üzerinde odaklanan bu sonsözde kahramanların tarihi kişilikleri ve kopuzla ilgili anlatmalara yer verilmiştir. Ayrıca Pekkonen, "Kanlı Koca Oğlu Kanturalı Boyu" ve "Salur Kazanın Tutsak Olduğu ve Oğlu Uruzun Onu Kurtardığı Boy" anlatmalarının Rusça ve İngilizce çevirilerini aslına uygunluk, edebî ve şiirsel özellikler açısından karşılaştırmaktadır. Kitap, Azeri ressam Fahreddin Seyfeddinoğlu tarafından resimlenmiştir (Arzumanlı 2009:7).

3. Farsça

3.1. AZABDAFTARI, Fariba. Mohammad Hariri Akbari (2000). *Dede Korkut*. Tehran: Ghatreh Yayınları.

Geoffrey Lewis'in 1974 yılında yayımlanan İngilizce çevirisinden Farsça'ya çevrilen kitap 2000 yılında Ghatreh Yayınları tarafından basılmıştır.

3.2. Behzadi, B. (2002). *Dede Korkut*. Tehran: Nokhostin Yayınları.

4. Flemenkçe

4.1. BOESCHOTEN, Hendrik (2005). *Het boek van Dede Korkoet Vertaling: Hendrik E. Boeschoten, Tekst: Janneke Theorem* (Dede Korkut Kitabı Çeviri: Hendrik E.

Boeschoten, Metin: Janneke Theorem). Amsterdam: Bulaaq.

Hendrik Boeschoten, Dede Korkut Oğuznağmeleri'nin Flemenkçe çevirisinin yayımlanmasının ardından Berthold Van Maris ile yaptığı görüşmede Dede Korkut Kitabı'nın çevirisini yapma arzusundan bahsederken kendisini Annie MG Schmidt'in "Örümcek Sebastian" şiirinde kış günü evin içine ağ örmek için yanıp tutuşan ve bu yolda canından olan küçük örümcek Sebastian'a benzetmektedir. Kitabın Flemenkçe çevirisi için filolojik bir fanatizmle hareket ettiğini ve yaptığı işin orijinal metnin yeni bir versiyonunu yaratmak olduğunu da eklemektedir (Van Maris 2005, nrcboeken.vorige.nrc.nl, 02.05.2015). Boeschoten'in çevirisine 2001 yılında Semih Tezcan ile birlikte hazırladıkları *Dede Korkut Oğuznameleri* ve Semih Tezcan'ın hazırladığı *Dede Korkut Oğuznameleri Üzerine Notlar* adlı kitaplar kaynaklık etmiştir.

4.2. KLERK, Ingrid (2011). *Turkse mythologie* (Türk Mitolojisi). Nederlands: Sigma.

Dede Korkut Kitabı'nın Hollandalı okurlarla ikinci kez buluşması Ingrid Klerk'in *Turkse Mythologie* kitabı ile gerçekleşmiştir. Ingrid Klerk, Türk eşinden olan ve küçük yaşta Hollanda'ya giden çocuklarının Türk kültürünü tanuması için Dede Korkut Kitabı'ndaki boyları 1964 yılında Flemenkçe'ye çevirmiş. Bu çeviri Klerk'in Türk mitolojisi hakkında yazdığı kitabın bir bölümü olarak 2011 yılında yayımlanabilmiştir.

Ingrid Klerk'in kitabı, "Mitoloji", "Türkler'in Orta Asya'daki Göçebe Tarihi" "Mitoloji Motifleri Üzerine

Açıklamalar", "Oğuz Destanı" (Eflatun Cem Güney çevirisi), "Sibirya'da Radloff tarafından 1886 Yılında Not Edilen Bir Yaratılış Miti" gibi bölümlerin yanı sıra, Dede Korkut Kitabı'ndan 8 boyun çeviri metnini içermekte.

Çeviri için Muharrem Ergin ve Adnan Binyazar'ın çalışmalarından faydalanan Klerk kitabın sonuna bir de sözlük eklemiştir (Kara 2015, www.mundus-reizen.com,02.05.2015).

5. Fransızca

5.1. BAZIN, Louis (1998). *Le livre de Dede Korkut dans la langue de la gent oghuz: recit de la Geste oghuz, de Kazan Bey et autres, Traduit du turc a partir des manuscrits originaux du Vatican et de Dresde et présenté par Louis Bazin et Altan Gokalp, préface de Yachar Kemal* (Kitab-ı Dede Korkut Âlâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân: Hikayet-i Oğuzname-i Kazan Beg ve Gayri. Oğuzlar'ın Dilinde Dede Korkut Kitabı: Oğuzların, Kazan Beyin ve diğerlerinin hikâyeleri, Vatikan ve Dresden El Yazmalarına Dayanarak Türkçe'den Louis Bazin ve Altan Gokalp tarafından çevrilmiş, Yaşar Kemal'in Önsözü ile). Paris: Gallimard, 1998.

Dede Korkut Kitabı'nın diğer Avrupa dillerine nazaran Fransızca'ya geç çevrildiğini söylemek mümkündür. Kitabın çevirisi Louis Bazin ve Altan Gokalp tarafından gerçekleştirilmiştir. Bazin'in, 1953 yılında yayımladığı "Notes sur les mots "oguz" et "turk", Boratav'ın "Geographique des Dede Korkut" (1966), Roux'nun "Dieu dans le "Kitab-ı Dede Korkut" (1975) gibi Fransızca yayınlanan makalelerden sonra kitabın tam çevirisi 1998 yılında gerçekleşmiştir.

Kitap Dresden ve Vatikan nüshaları kaynak alınarak çevrilmiştir ve muhtemelen bu sebeple çalışma Dresden nüshasının başlığı *Kitab-ı Dede Korkut Âlâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân* ile Vatikan nüshasının başlığı *Hikâyet-i Oğuzname-i Kazan Beg ve Gayri* birleştirilerek *Le livre de Dede Korkut dans la langue de la gent oghuz: recit de la Geste oghuz, de Kazan Bey et autres* yani *Oğuzlar'ın Dilinde Dede Korkut Kitabı: Oğuzların, Kazan Bey'in ve Diğerlerinin Hikâyeleri* şeklinde adlandırılmıştır. Çevirmenler aynı zamanda kitap ile ilgili düşüncelerini ifade ettikleri önsözler yazmışlardır. Ayrıca kitap Yaşar Kemal'in yazdığı önsöz ile de dikkat çekmektedir.

2000 yılında ise *Le Livre de Dédé Korkut* (Dede Korkut Kitabı), kitabın 1300. yıl dönümü vesilesi ile UNESCO tarafından ödüle layık görülmüştür.

6. İngilizce

6.1. SÜMER, Faruk. Ahmet E. UYSAL, Warren S. WALKER (1972) *The Book of Dede Korkut: A Turkish Epic Faruk Sümer, Ahmet E. Uysal, and Warren S. Walker, eds. and trs. (Dede Korkut Kitabı: Bir Türk Destanı Faruk Sümer, Ahmet E. Uysal, and Warren S. Walker, editörler ve çevirmenler). Austin: University of Texas Press.*

Dede Korkut Kitabı'nın *The Book of Dede Korkut: A Turkish Epic* başlıklı ilk İngilizce çevirisi Faruk Sümer, Ahmet Uysal ve Warren Walker tarafından yapılmıştır.

Çevirmenler kitaba yazdıkları giriş bölümünde böylesine önemli bir eserin İngilizce çevirisinin bu kadar geç yapılmış olmasını; eserin kendisinin de geç bir dönemde orta-

ya çıkmasına, eserin dili ve tarihi ile ilgili sorunlara ve çevirinin yapıldığı tarihte eserin teşekkülü, aktarımı, kahramanların tarihsel kimlikleri gibi konuların ancak aydınlığa kavuşmuş olmaları gibi hususlara bağlamışlardır (Walker vd. 1972:ix).

“Zaman ve Mekân”, “Karakterler: Tarihi ve Efsanevi”, “Yazarlık”, “Biçim ve Üslup”, “Metin” alt başlıklarını içeren giriş bölümünde çevirmenler Oğuzlar'ın tarihi, coğrafyası, dili ve edebî yönleri hakkında bilgi vermekle birlikte, eserin yaratıldığı yer, tarih, dili ve yazarın edebî kimliği ile ilgili açıklamalara yer vermişlerdir. Mukaddime ve on iki boyun çeviri metinlerinin ardından esere bağlı tarihi olaylar, yerler ve şahsiyetlerle ilgili açıklamalarda bulunmuşlardır.

“Giriş” bölümündeki “Metin” alt başlığında çevirmenler Dede Korkut Kitabı'nın bulunuşu ve el yazmaları hakkında bilgi verdikten sonra Kilisli Muallif Rifat, Orhan Şaik Gökyay, Fuad Köprülü, Abdülkadir İnan, Pertev N. Boratav, Haid Araslı, Fahreddin Kırzıoğlu, Ettore Rossi, Faruk Sümer ve Muharrem Ergin, Joachim Hein, Bartold ve Jirmunski'yin Dede Korkut literatürüne kazandırdıkları çalışmalara değinmekle birlikte İngilizce çeviri sırasında hem Vatikan ve Dresden nüshalarının mikrofilmeleri, hem de yukarıda sayılan araştırmacıların eserlerinden faydalandıklarını ifade etmişlerdir (Walker vd. 1972:xxii).

Talat Sait Halman, kitabın çevirisinden bir yıl sonra 1973'de yazdığı eleştiride kitabın mükemmel bir İngilizce çeviri sunduğunu, “Giriş” bölümünün bilgilendirici olduğunu ancak

destanın kendisini inceleme ve onu Türk tarihi ve kültürü bağlamına yerleştirme konusunda kapsamın daha geniş tutulabileceğini belirtmiştir. Ayrıca, eserdeki manzum bölümlerin çevirisi için Amerikalı ya da İngiliz bir şairin de çeviri grubuna katılmış olmasının bu bölümlerin edebî kalitesini yükseltebileceğini vurgulamıştır (Halman 1973:419).

6.2. LEWIS, Geoffrey (1974). *The Book of Dede Korkut Geoffrey Lewis, tr. (Dede Korkut Kitabı Geoffrey Lewis, çevirmen). Harmondsworth, England: Penguin.*

Amerika'da yayımlanan ilk İngilizce çeviriden sonra Geoffrey Lewis tarafından İngiltere'de ikinci bir çalışma gerçekleştirilmiş ve kitap Penguin Yayınları tarafından basılmıştır. Kitabın "Giriş" (ss. 9-27) bölümü ve "Notlar" (ss. 190-195) da Geoffrey Lewis'e aittir. Lewis, "Giriş" bölümünde Oğuzlar'ın tarihi, coğrafyası, kültürü ve dini ile ilgili bilgiler vermekte, eserin yazarı ve yaratıldığı tarih ile ilgili görüşler ileri sürmektedir. Ardından boylar için açıklamalar yaparak en son Mukaddime'den bahsetmektedir. Lewis'in Mukaddime'yi "The Wisdom of Dede Korkut" yani "Dede Korkut'un Bilgeliği" adıyla sunması ve "13. Bölüm" şeklinde on iki boyun çevirisinin ardından vermesi oldukça dikkat çekicidir.

Lewis çeviri için Orhan Şaik Gökyay'ın çalışması ve el yazmalarından yararlandığını, zaman zaman en geniş versiyonu tercih edecek şekilde birinden diğerine geçiş yaptığını ifade etmektedir. Özel isimlerin çevirisinde ise birebir çeviri yerine yalnızca ün-

vanları İngilizce'ye çevirmeyi tercih ettiğini belirtmiştir.

6.3. MIRABILE, Paul (1990). *The Book of the Oghuz Peoples or Legends Told and Sung by Dede Korkut (Oğuz Halklarının Kitabı ya da Dede Korkut Tarafından Söylenen Efsaneler). İstanbul:?, 1990.*

Paul Mirabile, Dede Korkut Kitabı'nı *The Book of the Oghuz Peoples or Legends Told and Sung by Dede Korkut* başlığı altında üçüncü kez İngilizce'ye çevirmiştir.

Çevirmen, Walker-Faruk-Uysal ve Lewis'in çevirilerine rağmen üçüncü bir çeviri yapmasının nedenini açıklarken, çevirisinin Türkçe'yi İngiliz edebiyatında seslendirmek için yapılmış filolojik bir çalışma olduğunu söylemiş ve Dede Korkut Kitabı'nın orijinalindeki güzelliği korumak adına anlam çevirisinden ziyade harfi harfine tercüme kullanarak "hibrit bir eser" yaratmak istediğini vurgulamıştır (Aliyev 2004:124).

Mirabile, Ergin ve Gökyay'ın kitaplarından ve Geoffrey Lewis'in İngilizce çevirisinden yararlandığı kitaba bir de Oğuzlar'ın tarihi, gelenekleri, Dede Korkut'un kimliğini konu alan 64 sayfalık bir "Giriş" yazmıştır. Ayrıca Mirabile'nin *Dede Korkut Kitabı* ve *Nibelungenlied*, *Beowulf* ve *Chanson de Roland* gibi Avrupa kaynaklı destanlar arasında yaptığı karşılaştırma "Giriş" bölümünün öne çıkan özelliklerindedir.

7. İtalyanca

7.1. ROSSI, Ettore (1952). *II Kitab-i Dede Qorqut. Racconti epico-cavallereschi dei Turchi Oguz tradotti e annotate. (Dede Korkut*

Kitabı: Oğuz Türkleri'nin Epik Hikâyeleri, Çeviri ve Notlar) Città del Vaticano.

Dede Korkut Kitabı'nın Vatikan Nüshası olarak da bilinen *Hikâyet-i Oğuzname-i Kazan Beg ve Gayri* başlıklı ikinci el yazmasını Vatikan Kütüphanesi'ndeki Türkçe yazmalar arasından bulan Ettore Rossi önce 'Un nuovo manoscritto del Kitab-ı Dede Qorqut' (1950) (Dede Korkut Kitabı'nın Yeni Bir Elyazması) adlı bir makale ile bu yazmayı tanıtmış ardından kitabın çevirisini de içeren detaylı bir inceleme yaparak bunu Vatikan nüshası ile birlikte yayımlamıştır.

Rossi dört bölümden oluşan çalışmaya 95 sayfalık bir "Giriş" yazmıştır. Bu bölümdeki alt başlıklar ve diğer bölümlerin içerikleri ile ilgili ayrıntılı bilgi Orhan Şaik Gökyay ve Muharrem Ergin'in çalışmalarında sunulmaktadır.

Dede Korkut Kitabı'nın ilk çevirilerinden ve öncü çalışmalardan birisi olan *Il Kitab-i Dede Qorqut: Racconti epico-cavallereschi dei Turchi Oguz tradotti e annotati*, önemli bir kaynak niteliğindedir.

7.2. SALOMONI, Fabio (2008). "Il Libro di dede korkut traduzione: Fabio Salomoni. (Dede Korkut Kitabı çeviri: Fabio Salomoni)" Italia: Aquilegia Edizioni Micron.

Ettore Rossi'nin çevirisinden sonra, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın desteği ile TEDA Projesi kapsamında yapılan ikinci çeviri olan çalışmada kitabın tercümesini ve giriş kısmının yazarlığını Koç Üniversitesi İtalyanca okutmanı Fabio Solomoni üstlenmiştir. Kitabın 15 sayfalık "Giriş" bölümü dört alt başlıktan ve "Not-

lar" bölümünden oluşmaktadır: Oğuz Türkleri'nin tarihi hakkında bilgi verdiği "Oğuzlar'ın Hikâyeleri ve Destanları" (ss. 13-16), Oğuz Türkleri'nin sosyal hayatı ve geleneklerinin kitap-taki yansımalarına işaret ettiği "Oğuz Toplumunu" (ss. 16-19), Gök Tanrı inancı ve İslamiyet'e geçişinin yansımalarını gösterdiği "Dede Korkut'ta Din" (ss. 19-24), Dresden ve Vatikan Nüshaları ile kitap üzerinde yapılan ilk çalışmaları anlattığı "Eser"(ss. 24-25). Solomoni, çeviriye esas olarak Semih Tezcan'ın *Dede Korkut Oğuznağmeleri Üzerine Notlar* ve Adnan Binyazar'ın *Dede Korkut* kitaplarını aldığı, bunun yanında Bazin ve Gökalp'in Fransızca, Lewis'in İngilizce ve Rossi'nin İtalyanca tercümelerinden de faydalandığını belirtmektedir.

8. Japonca

8.1. SUGAHARA, Mutsumi. Ōta KAORI (2003). Dede Korkutto no Shō– Anatoria no Eiyū Monogatari Shū (Dede Korkut-Anadolu Kahramanlarının Efsaneleri). Tokyo: Heibonsha.

Dede Korkut Kitabı'nın Japonca ilk çevirisi Sugahara Mutsumi ve Ōta Kaori tarafından Semih Tezcan ve Hendrik Boeschoten'in "Dede Korkut Oğuznameleri" okuması esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Kitabın girişinde Hayashi Kayoko, Dede Korkut anlatmalarının tarihi ile ilgili bilgi vermektedir. Kitabın sonunda ise Sugahara'nın açıklamalarından oluşan 30 sayfalık bir bölüm bulunmaktadır. Böylece çalışma sadece bir çeviri kitap olmaktan çıkmış, bir kaynak kitap olma özelliği kazanmıştır. Kitap, Japonya'nın en prestijli devlet destekli yayınevlerinden olan Tōyō

Bunko tarafından basılmıştır (Baykara 2012:116).

9. Letonca

9.1. BĒRZINŠ, Uldis (1993). *Kitabi Dādā Gorgud Mana vectēva Korkuda grāmata no vecoguzu valodas tulkojis U. Bērziņš. (Dedem Korkut'un Kitabı Türkçe'den çeviren Uldis Bērziņš). Rīga: Liesma.*

Letonca adıyla *Mana vectēva Korkuda grāmata*, Uldis Bērziņš'in çevirisi ile Azerbaycan Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Letonya Azerbaycan Büyükelçiliği'nin destekleriyle 1993 yılında Liesma Yayınevi tarafından basılmıştır. Kitaptaki illüstrasyonlar, kitabın Almanca baskısı Dede Korkut's Buch'da (1995) çalışmalarına yer verilen Liliya Dinere'ye aittir.

Çeviri için Arif Adžalovlu ve Yuri Lotman ile çalışan Bērziņš aynı zamanda çeviriye notlar, sonsöz ve açıklamalar yazarak katkıda bulunmuştur.

Kitabın tanıtım yazısında Dede Korkut Kitabı'nın İlyada ve Odise ile bezerliklerine dikkat çeken Ieva Fibiga'ya göre *Mana vectēva Korkuda grāmata*, Leton okurların zamansal ve kültürel sınırları aşmasını sağlayacak, onlara estetik açıdan keyif verecek bir çalışma olarak Leton kitaplığına bir zenginlik katmaktadır (Fibiga 2013, www.ubisunt.lu, 02.05.2015).

10. Litvanca

10.1. GEDA, Sigitas Zigmās. *Vaқыf Arzumanlı (1978). Dede Gorgudo Sakmės, kartu su Sigitas Zigmās Geda, Vaқыf Arzumanlı (Dede Korkut Destanları, çeviren Sigitas Zigmās Geda, Vaқыf Arzumanlı). Vilnius: Vaga.*

1978 yılında *Dede Gorgudo*

Sakmės adı altında yayımlanan Dede Korkut Kitabı'nın Litvanca çevirisi Sigitas Zigmās Geda ve Vaқыf Arzumanlı'ya aittir. Kitabın önsözünü yine Arzumanlı yazmıştır. Çeviride esas alınan metin Hamid Araslı'nın 1962'de orta okul öğrencilerine yönelik hazırladığı Dede Korkut Kitabı'dır. Eserin klasik üslubu korunurken anlaşılması güç ifadeler ile eserin bazı bölümleri özetlenmiştir (Nağıyeva 2009: 14).

11. Macarca

11.1. IMRE, Adorján. László PUSKÁS (2002). *Dede Korkut könyve fordította: Adorján Imre és Puskás László (Dede Korkut Kitabı çeviri: Adorján Imre ve Puskás László). Budapest: L'Harmattan Könyvkiadó-Európai Folklór Intézet (Terebess Ázsia E-Tár).*

Imre Adorján ve László Puskás'ın çevirisi ve Michael Dobrovits'in önsözü ile 2002 yılında yayımlanan Macarca Dede Korkut Kitabı'nın geçmişi 1977 yılına kadar gitmektedir. Adorján "Dede Korkut Kitabı'nın Macaristan'daki Geçmişi ve Önemi" adlı yazısında 1977 yılında Orhan Şaik Gökyay tarafından yeni Türkçe'ye çevrilen Dede Korkut kitabını okuyarak Türk ve Macar kültürleri arasındaki yakın ilişki hakkında bilgi sahibi olduğunu ve kitabı Macar diline kazandırma fikrinin oluştuğunu ifade etmektedir (Adorjan 2008, www.kanalkultur.blogspot.de,02.05.2015). İlk olarak, kitaptaki anlatmalardan üçünün Dr. András Kelemen ile çevirisini gerçekleştirebilirler. Boğaç Han anlatması 1985'te Halaşi Téka mecmuası tarafından Gábor Pap ve Adorján'ın eşi Judit Berente'nin önsözüyle yayımlanır.

Ardından, Debrecen Kossuth Lajos İlmî Üniversitesi'nin Kültür Dairesi tarafından Boğaç Han, Deli Dumrul ve Bamsi Beyrek anlatmaları yayımlanır.

1997'de Fejér Megyei Pedagógiai Szolgálató Intézet tarafından yayımlanan Macar-Türk halk kültürü arasındaki benzerlikleri topladığı "A Turul Gyermek" başlıklı kitabın hazırlığı sırasında Gökyay'ın çalışmasını esas alarak 12 anlatmayı da Macarca'ya çevirse de bu çeviriler müstakil bir kitap olarak yayımlanmaz. Aynı yıl, Muharrem Ergin'in kitabını esas alarak, çeviri çalışmalarını László Puskás ile sürdürür. Adorján, manzum bölümlerin çevirisinde dize-lerdeki hece sayısı ve kafiye düzenini aynı tuttuklarını ifade etmektedir (www.terbess.hu, 02.05.2015).

L'Harmattan Yayıncılık ve Avrupa Folklor Enstitüsü tarafından Macar-Türk Kadınları Derneği, Necla Aksop, Türk-Macar İşadamları Derneği ve Millî Kültür Mirası Bakanlığı'nın desteği ile yayımlanan kitabın bölümleri aşağıdaki gibidir:

11.1.1. "Önsöz" (s. 7)

11.1.2. "Giriş" (s. 8)

11.1.3. "Dede Korkut Kitabı'nın Keşfi ve Hakkında Yapılan Çalışmalar" (s. 9)

11.1.4. "Tarihi Kaynaklarda Dede Korkut Kitabı" (s. 12)

11.1.5. "Türk Halklarının Dede Korkut Geleneği" (s. 16)

11.1.6. "Dede Korkut'un Kimliği ve 12 Boyun İşlevi" (s. 18)

11.1.7. "Dede Korkut Kitabı'nın Teşekkülü" (s. 19)

11.1.8. "Mukaddime" (s. 22)

11.1.9. "Kitabın Edebî Yönü" (s. 26)

11.1.10. "Çeviri Hakkında Birkaç Kelime" (s. 30)

11.1.11. "Mukaddime'nin ve on iki boyun çeviri metinleri" (s. 30-210)

11.1.12. "Notlar" (s. 211)

11.1.13. "Macarca'ya Çevrilen Kişi Adlarının Türkçe Karşılıkları" (s. 217)

Adorjan, Mukaddime'yi üç bölüme ayırmaktadır. İlk bölümde Dede Korkut'un Oğuz toplumu için önemine değinildiğini söylemiş ve ikinci bölümü "aile ahlaki", "savaşçı kahramanın ahlaki", "toy ve hayvanlarla ilgili deneyimler", "din ve dini pratikler" olmak üzere kendi içinde dört kısma ayırmıştır. Üçüncü bölümde kadın tiplerle ilgili verilen bilgileri ise Orta Çağ Yahudi edebiyatında "Nuh Peygamber'in üç kızı" anlatması ile karşılaştırdıktan sonra bu ifadelerin göçebe Türklerin gereklilikleri ve beklentilerini yansıttığı sonucuna varmıştır.

12. Portekizce

12.1. DE PINTO, Marco Syrayama (2008). *O Livro de Dede Korkut, tradução da turco, prefácio e notas Marco Syrayama de Pinto Dede Korkut Oğuznameleri Semih Tezcan & Hendrik Boeschoten (Dede Korkut Kitabı, Dede Korkut Oğuznameleri Semih Tezcan & Hendrik Boeschoten Türkçe'den çeviren, önsöz ve notlar Marco Syrayama de Pinto). Sao Paulo: Globo Livros.*

Dede Korkut Kitabı'nın Portekizce çevirisi TEDA Projesi desteğiyle yapılmıştır. De Pinto, Türk edebiyatını temsil gücü en yüksek eserlerden birini Portekizce'ye çevirmesi isteği ile kendisine başvuran Globo Livros'a sunduğu Kutadgu Bilig, Nasrettin

Hoca ve Dede Korkut Oğuznameleri arasından Dede Korkut'u Protekizceleştirme kararını eserin hem Türkiye, Türkmenistan ve Azerbaycan sahasındaki yaygınlığına hem de Asya ve Avrupa dillerinin çoğuna çevrilmiş olduğu halde İspanyolca ve Portekizce çevirilerinin mevcut olmayışına bağlamaktadır (Platt 2014, www.prezi.com, 02.05.2015).

Kitabın sunuş yazısı Profesör Mamede Mustafa Jarouche'a aittir. Jarouche burada *İlyada* ve *Odise*'ye atıfta bulunarak Dede Korkut anlatmalarının önemine değinir ve kitabın Portekizce'ye ilk kez çevrilmiş olmasına dikkat çekerek çevirinin başarısını vurgular.

De Pinto, "Giriş" bölümünde Semih Tezcan ve Hendrik Boeschoten'in hazırladıkları, iki yazmanın en yeni ve en iyi düzeltilmiş transkripsiyonundan yararlandığını belirtir. Elde bulunan en tam yazma olduğu için Dresden yazmasını esas aldığı belirten çevirmen, iki yazmadaki hikâyeler arasında farklılık bulunduğunda, bu farklılıkları göstermiş ve dipnotlarla açıklamış olduğunu yazmıştır. Dipnotlar konusunda Semih Tezcan'ın hazırladığı *Dede Korkut Oğuznameleri Üzerine Notlar*'dan faydalanan Marco Syrayama de Pinto, bunun yanında Lewis'in çevirisi *The Book of Dede Korkut* (1974) ve Bazin ile Gökalp'in Fransızca çevirisi *Le Livre de Dede Korkut: récit de la geste oghuz* (1998) kitaplarıyla da karşılaştırmalar yaptığını belirtir. Ayrıca Rossi'nin "Giriş" bölümünün çalışmasında önemli bir kaynak olduğuna değinir (Özay 2010:7).

Dede Korkut Kitabı'nın Portekiz-

ce çevirisi 2011 yılında, Brezilya'da verilen en önemli ve tanınmış edebiyat ödülü Jabuti "En İyi Çeviri Ödülü"ne layık görülmüştür.

13. Rumence

11.1. YUSUF, Nermin. Nevzat Yusuf SARIGÖL (2002). *Dede Korkut: Povestiri traducere, adaptare, notă asupra ediției și glosar de Nermin Yusuf și Nevzat Yusuf Sarigöl, cuvânt înainte de Nevzat Yusuf Sarigöl, postfață de Şamil Cemşidov* (Dede Korkut: Hikâyeler çeviri, uyarlama, notlar ve sözlük Nermin Yusuf, Nevzat Sarigöl; önsöz Nevzat Sarigöl; sonsöz Şamil Cemşidov), **Bucureşti: Paideia.**

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Romanya Büyükelçisi Eldar Hasanov ve Romanya-Azerbaycan Dostluk Cemiyeti'nin destekleri ile Dede Korkut Kitabı 2002 yılında Nevzat Sarigöl ve Nermin Yusuf tarafından Rumence'ye çevrilmiştir. Kitabın sonsözünü Şamil Cemşidov yazmış ve kitabın tarihi ve anlatmalar ile ilgili bilgilerin yanında, Dede Korkut Kitabı'nın 1300. yılı ile ilgili Bakü'de gerçekleştirilen etkinliklere de yer vermiştir (Nağıyeva 2003: 12).

14. Rusça

14.1. BARTOLD, V.V. (1950) *Dede Korkut. Per. Akad. Podgotovili k pečati: Gamid Araslı, (Dede Korkut, yay. haz. Hamit Araslı ve M.G. Tahmasib) Baku.*

Bartold'un "Dünya Edebiyatı" yayınlarından çıkmak üzere 1922 yılında hazırladığı ancak sağlığında yayımlanamayan çalışma 1950 yılında Sovyet Rusya Bilimler Akademisi arşivinde bulunan elyazmalarından hareketle Hamit Araslı ve M.G. Tahmasib'in

redaksiyonları ile Bakü'de yayımlanabilmiştir. Orhan Şaik Gökyay, Araslı ve Tahmasib'in çalışmasını çeviri metinde adların yazılışlarını hiçbir kayda gerek görmeksizin değiştirmelerini eleştirmişse de (Gökyay 2007:665) söz konusu yayın Dede Korkut Kitabı hakkında yapılmış ilk çalışmalardan olması açısından önem arz etmektedir.

14.2. BARTOLD, V.V.,V.M. Jir-musnkiy, A.N. Kononov (1962). *Kniga Moego Deda Korkuta: Oğuzkiy Geroişeskiy Epos (Dedem Korkut'un Kitabı: Oğuzların Kahramanlık Destanı)*. Moskova: SSCB Bilimler Akademisi.

Bartold'un çevirisine göre "Kitab-ı Dede Korkut" ve "Ekler" başlıklı iki bölümden oluşan bu kitabın en önemli özelliği Dede Korkut üzerine 1962 yılına kadar yapılan çalışmaları da kapsamıdır.

Kitapta Bartold'un çeviri metni olduğu gibi bırakılırken, çeviri Dresden ve Vatikan nüshaları, Gökyay ve Ergin yayımları ile karşılaştırılmıştır. Notlar kısmında ise Araslı ve Tahmasib'in ekleri, Rossi'nin İtalyanca incelemesi ile Gökyay'ın incelemesinden faydalanılmıştır. Kitabın "Ekler" kısmının içeriği için ayrıntılı bilgi Gökyay'ın çalışmasında (2007) sunulmuştur.

15. Sırpça-Hırvatça

15.1. DJINDJIC, Slavoljub (1981). *Knjiga Dede Korkuta: Herojski ep oguskih Turaka prevod, predgovor, napomene i recnik manje poznatih reci Slavoljub Djindjic (Dede Korkut Kitabı: Oğuz Türkleri'nin Kahramanlık Destanı çeviri, önsöz, notlar ve*

sözlük Slavoljub Djindjic) Beograd: Narodna Knjiga.

Dede Korkut Kitabı 1983 yılında Yugoslavya'da Sırp-Hırvat diline Slavoljub Djindjich tarafından çevrilmiş ve Halk Kitabı Yayınevi'nden çıkmıştır. Djindjich kitaba "Dede Korkut Kitabı, Epik Tarih ve Oğuz Kültürü'nün Sentezi" (ss. 5-27) isimli bir giriş yazmıştır. Çevirmen, "Kitap, tarihçi ve halkbilimcilerin özel ilgisini çekmiştir. Bu da tesadüf değildir. Destan bize kadim Türk halklarının hayatı, içtimai ilişkileri, İslamiyet'e kadar geçen dönmedeki gelenek ve inanmaları hakkında geniş bilgi veren nadir yazılı edebî eserlerdendir (Nağıyeva 2003:13, *Djindjich 1983'den*)" dediği "Giriş" bölümünde kitabın nüshaları ile hakkında yapılan çalışmalarla ilgili bilgi vererek Dede Korkut'un şahsiyeti üzerinde durmaktadır. Mukaddime ve on iki boyun çevirilerinin (ss. 27-189) ardından "Çeviriye Notlar" (s. 189) ve "Az Bilinen Kelimeler ve Terimler İçin Sözlük" (ss. 189-198) bölümleri ile kitap son bulmaktadır.

Sonuç:

Dede Korkut Kitabı'nın çevirileri ile ilgili genel bir değerlendirme yapmak üzere bir kaç noktanın altını çizmek mümkündür.

İlk olarak, kimi çevirilerin yayınevi ya da çevirmenin bireysel girişimleri ile yapıldığı ve yayımlandığı; kimilerinin ise çeşitli devlet kurumları ve cemiyetler tarafından desteklendiği görülmektedir. Türkiye ve Azerbaycan Cumhuriyeti'nin çeşitli kurumları bu noktada ön plana çıkmaktadır. Örneğin Fabio Salomoni'nin İtalyanca ve Marco Syrayama de Pinto'nun Portekizce çevirileri Türkiye Cumhuriyeti

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın desteği ile TEDA Projesi kapsamında yapılmış; Nevzat Sarıgöl'ün Rumence çevirisi ise Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Romanya Büyükelçisi Eldar Hasanov ve Romanya-Azerbaycan Dostluk Cemiyeti'nin destekleri ile gerçekleştirilmiştir. Çevirmenin ya da yayınevini söz konusu devlet, kurum ve kuruluşlarla olan bağlantısı, çeviriye kaynaklık edecek metnin seçimini de etkilemiştir. Salomoni ve de Pinto Semih Tezcan ve Boeschoten'in Dede Korkut Oğuznamelerini kaynak metin olarak seçerken, kendisi de bir Azeri olan Vidadi Mamedov ile Pekkonen Samet Alizade'nin hazırladığı Dede Korkut neşrini çevirilerine kaynak olarak kullanmışlardır. Bu durumun aynı zamanda kitaba önsöz, giriş veya sonsöz yazarak katkıda bulunan yazarların seçimine de yansıdığı görülmektedir. Örneğin, Nevzat Sarıgöl'ün Rumence çevirisinin önsözü Şamil Cemşidov tarafından yazılmıştır.

Dede Korkut Kitabı'nın çevirileri ile ilgili ikinci bir değerlendirme de yayınların isimleri konusundadır. Çalışmaların çoğunda "Dede Korkut Kitabı" ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Ancak kimi çalışmaların başlığında karşımıza çıkan "povestri" yani "hikâyeler"; "racconti epico-cavallereschi" yani "epik-kahramanlık hikayeleri"; "herojski ep" ve "geroiçeskiy epos" yani "kahramanlık destanı"; "epic" yani "destan"; "nomadenepos" ve "nomadensagen" yani "göçebe destanları" ve "legends" yani "efsaneler" ifadeleri dikkat çekmektedir. Dede Korkut Kitabı destan geleneğinden hikaye geleneğine geçiş döneminin bir ürünü olarak değerlendirildiğinde an-

latmaları birer destan olarak mı yoksa hikaye olarak mı adlandırmalı sorusunun cevabını vermek zorlaşmaktadır. Bu güçlük karşısında çevirmenlerin de yaklaşımları farklı olmuş; hikâye, destan ve efsane terimleri birbirleri yerine kullanılmıştır. Bu durum cevaplandırılmayı bekleyen bir soru olarak varlığını sürdürmektedir.

Yayınların içerikleri ile ilgili de değerlendirmeler yapmak mümkündür. Schmiede'nin Almanca çevirisinde olduğu gibi kimi yayınlarda kısa bir önsözden sonra sadece Mukaddime ve on iki boyun çeviri metinleri verilmiştir. Ancak, yayımlanmış olan çevirilerin pek çoğunda çeviri metine ek olarak Dede Korkut Kitabı'nın ortaya çıkışı, dil özellikleri, dünya edebiyatındaki diğer destani eserlerle karşılaştırılması, Dede Korkut'un şahsiyeti, Oğuz Türkleri'nin tarihi ve sosyal yapısı ile ilgili yazılar da çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu özellikleri ile Dede Korkut çalışmaları içerisinde birer başvuru kitabı niteliğinde olan kitaplar, yayımlandıkları ülkede Dede Korkut'un sadece edebî bir eserin çevirisi olarak okurla buluşmasına değil aynı zamanda akademik çevrelere Dede Korkut Kitabı'nın tanıtılmasına da hizmet etmektedirler. Sugahara, Adorjan, Pekkonen ve Mirabile çeviri metinlerin yanında müstakil birer akademik yayın olarak nitelendirilebilecek çalışmaları sayesinde von Diez, Barthold ve Rossi'nin açtığı yolda ilerleyen araştırmacılarından bazılarıdır.

Dede Korkut Kitabı'nın çevrildiği 15 ayrı dilden yalnızca 3 tanesinin Doğu dillerine, geri kalanların Batı dillerine ait olması da dikkat çeken bir diğer noktadır. Özellikle Osmanlı İm-

paratorluğu döneminde pek çok eserimizin Arap dilinde yazılmasına, dahası Dede Korkut Kitabı'nın varlığından bahseden çeşitli Arapça kaynakların (Ergin 2014:35) varlığına rağmen eserin henüz Arapça'ya çevrilmemiş olması, ayrıca Türk toplumu ile yüz yıllar boyunca yakın ilişkide bulunan Hint halkının bu önemli eseri kendi dilinde okuyamaması eksikliklerdir. Yine, pek çok Afrika ülkesinin ortak dili sayılabilecek Svahili diline çevrilmesi, Dede Korkut Kitabı'nın dünya üzerinde daha geniş bir alanda tanınmasını sağlayacaktır.

Dede Korkut Kitabı'nın yabancı dillere yapılan çevirileri sayesinde pek çok farklı ulustan okur Türk kültürü ve edebî zevki ile tanışmış; pek çok akademisyen de bu kıymetli eser üzerine kendi dilinde yazılmış araştırmalardan faydalanma imkânı bulmuştur. Dede Korkut çalışmalarının 200. yılında temennim, kitabın çevirilerinin artarak eserin hem okurlar hem de araştırmacılar tarafından her dilde ulaşılabilen bir kaynak haline gelmesidir.

KAYNAKLAR

- Adorjan, Imre. "Dede Korkut Kitabı'nın Macaristan'daki Geçmişi ve Önemi" (2008) 2 Mayıs 2015. <<http://www.kanalkultur.blogspot.de>>
- Aliyev, Seyran. "Dede Korkut Destanlarının Yeni Tercümesi Hakkında" *Millî Folklor* 62 (Yaz 2004): 119-124.
- Alizade, Samed. *Kitabi-Dədə Qorqud*. Bakı:Yeni Neşrler Evi, 1999.
- Araslı, Hamit. *Kitab-ı Dede Korkud*. Bakû, 1939.
- Arzumanlı, Vaqif. "Kitabi - Dede Qorqud Eston Dilinde" *Edebiyyat Gazetesi*, (Nisan 2009): 7.
- Baykara, Oğuz. "Turkish Literature In Japanese". *İ.Ü. Çeviribilim Dergisi* 6 (2012): 103-133.
- "Das Buch des Dede Korkut: Heldenerzählungen aus dem türkischen Mittelalter" 2 Mayıs 2015.

- <www.amazon.de/Das-Buch-Dede-Korkut-Heldenerz%C3%A4hlungen/dp/3150106664>
- Ergin, Muharrem. *Dede Korkut Kitabı I: Giriş, Metin, Faksimile*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1958.
- _____. *Dede Korkut Kitabı I*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2014.
- Fibiga, Ieva. "Pavisam citādā un spilgtā pasaulē. Mana vectēva Korkuda grāmata" (2013) 2 Mayıs 2015. <<http://www.ubisunt.lu.lv/zinas/t/24116/>>
- Gökyay, Orhan Şaik. *Dede Korkut Kitabı*. İstanbul: yy, 1938.
- _____. *Dede Korkut Kitabı*. İstanbul: Kabalcı, 2007.
- Halman, Talât Sait. "The Book of Dede Korkut: A Turkish Epic". *Books Abroad* 2 (1973): 419.
- Kara, Mustafa (2014). "Dede Korkut Hollanda Dilinde" *Evrensel Gazetesi* (2014) 2 Mayıs 2015. <<http://www.mundus-reizen.com/ned/mytho-3.html>>
- Nağyeva, Şehla. *Xüsusi adlar milli koloritin daşıyıcısı kimi "Kitabi - Dədə Qorqud" dastanının ingilis dilinə tərcümə variantları* əsasında. Bakı: Çınar Çap, 2003.
- Özay, Yeliz. "Türkçeden Portekizceye Çevrilen İlk Yapıt: Dede Korkut Oğuznameleri" *Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi Haber Bülteni* 33 (2010): 5.
- Platt, Ari. "The Book Of Dede Kokrut" (2014) 2 Mayıs 2015. <<https://prezi.com/u6avovs3u1c/the-book-of-dede-korkut>>
- Tezcan, Semih. Hendrik Boeschoten. *Dede Korkut Oğuznameleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yay, 2001.
- Van Maris, Berthold "De bergen storten in, de rivieren staan stil. Turkoloog Rik Boeschoten over het nationale epos van de Turken" (2005) 2 Mayıs 2015. <<http://nrcboeken.vorige.nrc.nl/recensie/de-bergen-storten-in-de-rivieren-staan-stil>>